

УДК 338.48-1/-6

ГЕОГРАФІЯ СУЧАСНИХ РІЗНОВИДІВ ТУРИЗМУ ЗАКАРПАТТЯ

Студ. IV курсу Соскида Н., науковий керівник к.е.н., доц. Славік Р.В

Проаналізовано географічне поширення сучасних різновидів туризму в Закарпатті, подано теоретико-методологічні засади, що стосуються вивчення рекреаційно-туристичної сфери. Здійснена оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу регіону, та охарактеризовано сучасний стан туризму в області. Також висвітлено сутність проблем і перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери Закарпаття

Ключові слова: туризм, рекреація, туристично-рекреаційний потенціал, сучасні різновиди туризму.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень. Одним з найбільш привабливих і перспективних регіонів з точки зору розвитку туризму в Україні є Закарпаття. Його унікальне прикордонне географічне розташування та багатий природно й етнокультурно-ресурсний потенціал забезпечили області визнання як найбільш перспективної рекреаційної зони Європи з можливістю цілорічного (позасезонного) обслуговування туристів. Такі сприятливі природні умови дають змогу розвивати різні види туризму (гірський, зелений, водний(річковий, плавання на байдарках) оздоровчий, бальнеологічний та ін).

Сьогодні туристично-рекреаційна галузь є пріоритетним напрямком розвитку економіки області. Мальовничі ландшафти, природні об'єкти (озеро Синевир, солоні озера та інші), багаті культурні, історичні, етнічні традиції, широка мережа туристично-рекреаційних та санаторно-лікувальних закладів дають можливість розвивати різні види туристичної діяльності. Зростає зацікавленість іноземних туристів у відвідинах регіону.

Питанню ролі й функцій окремих ланок рекреації у суспільному процесі присвячено чимало наукових робіт, зокрема праці економістів – В. Кравціва, М. Лесечко, Н. Недашківської, О. Шаблія; архітекторів – М. Габреля, Б. Посацького, Т. Панченка, Я. Тараса, Г. Шульги; географів та біологів – М. Голубця, Г. Гуцуляка, С. Генсірука, В. Кучерявого. Автори по-різному розглядають класифікацію видів рекреації, обґрунтовують критерії її розмежування.

Виклад основного матеріалу.

Рекреація – це система об'єктів та умов з виробництва послуг, які сприяють відтворенню працездатності населення на основі рекреаційних ресурсів, забезпечують нормальні умови життя і трудової діяльності місцевого населення. Рекреація охоплює і об'єкти проживання на основі приватного сектора, харчування, побутового обслуговування рекреантів, транспорту, зв'язку, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, освіти, культури і мистецтва, діяльність яких спрямована на задоволення потреб рекреантів, забезпечення їх життєдіяльності, духовного та інтелектуального

розвитку. Виходячи зі сказаного, вважаємо, що рекреація умовно поділяється на:

- виробничу (об'єкти та споруди);
- соціальну (мешканці та обслуговуючий персонал);
- інституціональну (інформаційні служби) частини.

Щодо цілей рекреації, то зазвичай вони можуть бути спрямовані на підвищення рівня розвитку соціальної інфраструктури, формування системи обслуговування населення і рекреантів широким асортиментом високоякісних послуг і створенням нових робочих місць. А також запобігають подальшій деградації населених пунктів і території [4, с. 42].

Рекреаційна діяльність безпосередньо впливає на економічний розвиток регіону. Якщо говорити про державу, то рекреація має опосередкований вплив, оскільки проявляється у стимулюванні попиту на такі види економічної діяльності, як транспорт, зв'язок, готельне і ресторанне господарство, роздрібна торгівля, харчова промисловість, фінанси і страхування [1, с.8].

Рекреаційна діяльність також характеризується функціями. Серед основних можна виділити економічну, соціально-культурну, та методико-біологічну. Кожна з цих функцій відіграє певну роль в суспільних відносинах людства. Так, значення економічної функції полягає в розширеному відтворенні робочої сили, підвищенні продуктивності праці, збільшенні фонду робочого часу. Методико-біологічна функція знижує захворюваності, а також збільшує тривалість життя людей. Соціально-культурна функція полягає в пізнанні навколишнього світу, спілкуванні людини з природою [1, с.10]. Окрім цього рекреація сприяє розвитку сфери обслуговування населення, вирівнюванню рівня розвитку районів, раціональному, науково-обґрунтованому використанню природних багатств краю.

Також рекреаційну діяльність класифікують і за ознаками: за характером використаних транспортних засобів, за ступенем рухливості, за кількістю учасників, за віковою ознакою, за характером організації, за сезонністю, за територіальною ознакою, за тривалістю, за правовим статусом, за характером використання рекреаційних ресурсів, за головним мотивом рекреації [1, с.23]. Така класифікація рекреаційної діяльності має не тільки наукове, але й практичне значення. Вона структурує знання, надає змогу глибше зрозуміти сутність рекреації і туризму, допомагає розв'язати ряд проблем розвитку і територіальної організації рекреаційного господарства, визначити попит на окремі види рекреаційно-туристичних послуг, розрахувати внесок, який забезпечує рекреаційно-туристична галузь у виробництво внутрішнього валового продукту, або визначити рекреаційний потенціал території.

Якщо ж говорити про територію Закарпатської області, то можна відмітити, що вона володіє чи не найбільшим рекреаційно-туристичним потенціалом в країні. Закарпаття традиційно є областю Карпатського регіону, де стан і перспективи туристично-рекреаційної індустрії були і залишаються

одними з найкращих в Україні. Її природно-ресурсний потенціал у поєднанні з вигідним географічним положенням в центрі Європи та існуючий багаторічний досвід і напрацювання у сфері рекреації є достатньо вагомою передумовою пріоритетного розвитку системи туризму, санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку, орієнтованих як на внутрішнього споживача, так і на обслуговування іноземного контингенту.

Туристично-рекреаційний потенціал Закарпаття характеризується можливістю ефективного використання таких ресурсів як:

- бальнеологічні (мінеральні води, лікувальні грязі, озокерит);
- лісові (міські ліси, лісопарки, ліси зелених зон ...);
- водні (ріки, озера, ставки, водосховища, водоспади);
- спелеоресурси (печери);
- природно-заповідні території та об'єкти;
- пам'ятки історії та культури, архітектури (монастирі, замки тощо);
- санаторно-курортні комплекси («Лумшори», «Поляна», «Синяк», та ін.);

Також слід відзначити кліматичні ресурси області. Західний перенос повітря дає змогу розвивати в теплий сезон, що триває 5-7 місяців, «зелений», або як його ще називають «сільський» туризм. Такому туризму сприяє значна залісненість території, що становить майже 50%. Щодо холодного періоду, то помірно-континентальний клімат створює всі умови для розвитку зимових видів туризму та спорту. Найбільш сприятливим місцем для такого відпочинку є Полонинсько-Чорногірський масив, де тривалість залягання снігу складає 5-6 місяців, а його товщина 10-35 см. Такі кліматичні умови і визначають загальну комфортабельність області для рекреації та туризму. Так на Закарпатті сформувався туристично-рекреаційний комплекс з двома чітко визначеними сезонами – літнім (оздоровлення, відпочинок, лікування) та зимовим (гірськолижний), [6].

Особливої уваги заслуговують бальнеологічні ресурси, які вважаються основними природно-рекреаційними ресурсами області. За кількістю та якістю лікувальних джерел область займає перше місце на Україні. Тут зосереджено 620 джерел мінеральних вод, з яких більше 300 є вивченими. Аналізуючи величину незадіяного потенціалу експлуатаційних запасів мінеральних лікувальних вод Закарпатської області, слід відмітити, що санаторно-курортна сфера має тут надзвичайно великі перспективи розвитку.

Також Закарпаття володіє значною кількістю пам'яток історії, архітектури та культури. В регіоні добре збереглися місцеві звичаї та обряди а на облік взято понад 700 пам'яток історії, в тому числі понад 100 пам'яток архітектури. Пам'ятки архітектури охоплюють період в понад 1000 років і репрезентують всі основні стилі європейської архітектури [2, 3]. На Закарпатті збереглися 13 середньовічних замків, з них три замки Ужгородський, Мукачівський та Чинадіївський за своїм станом є придатними для проведення екскурсій, що добре для розвитку пізнавального туризму.

Загалом в межах Закарпаття виділено чотири рекреаційні регіони, які відрізняються за спеціалізацією рекреаційного обслуговування, структурою рекреаційних ресурсів і напрямками їх використання. Це Північний (I), Західний (II), Центральньо-Східний (III) та Південно-східний (IV) регіони. У Північному та Центральньо-східному рекреаційних регіонах розташовані унікальні сакральні пам'ятки XVII-XVIII століття, а також значна кількість бальнеологічних курортів. Західний регіон характеризується наявністю археологічних пам'яток VI-IV ст. до н.е. та старовинними замками (XIV-XIX ст.). Особливістю Південно-Східного регіону є наявність атрактивних спелеоресурсів, тобто печер.

Однак наявний потенціал реалізований недостатньо насамперед через відсутність повноцінної, адаптованої до ринкових умов державної політики розвитку вітчизняного туризму, через низьку його економічну ефективність, що зумовлює виникнення низки проблемних питань в даній сфері. На сьогодні основними проблемами в туристичній галузі Закарпаття залишається слабка комунікаційна доступність перспективних для освоєння в туристично-рекреаційних цілях територій (незадовільний стан доріг, відсутність електрифікації, телефонізації). Відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів та спеціалізованих закладів освіти по їх підготовці, недостатньо розвинена сервісна інфраструктура територій та інфраструктура галузі. А також відсутність законодавчо встановленого механізму реєстрації особистих селянських господарств, які надають послуги у сфері сільського зеленого туризму.

Але попри це, сьогодні туристично-рекреаційна галузь є пріоритетним напрямком розвитку економіки області. Факти свідчать, що останні роки були досить сприятливим для розвитку туристичного ринку Закарпатської області. У міжнародному сегменті найпомітніше зростали туристичні потоки у 2010 році із сусідніх країн – Країни Європи (59,6%) та країн колишнього Союзу (37,7%). Туристичний потік із країн ЄС зріс у 2017 році в основному за рахунок збільшення кількості тих, хто приїхав із Чехії, Угорщини, Словаччини, Польщі, Німеччини, Австрії, тобто з сусідніх країн.

Незважаючи на складну економічну ситуацію та значну кількість проблем в сфері туризму, в останні роки дана галузь все ж демонструє певну позитивну динаміку. Зокрема, кількість обслуговуваних туристів з 2009 по 2017 рік збільшилася більш, ніж на 70%. Тенденцією останніх років є також поява значної кількості туристів зі США та Ізраїлю, що пов'язано з розвитком, так званого, ностальгічного туризму, або відвідування місць проживання своїх предків, які емігрували до Другої світової війни, або під час існування Радянського Союзу.

Щодо геопросторового поширення сучасних різновидів туризму на Закарпатті, то можна відмітити, що воно прямо залежить від природних умов та соціокультурних особливостей місцевості. Так гірським територіям найбільш притаманні такі види туризму, як пішохідний, повітряний, лижний, вело туризм, пригодницький, ягідний, спелеологічний та екстремальний

туризм. Це пояснюється тим, що гори це ідеальне місце для розвитку саме таких видів туризму. До гірських територій можна віднести такі райони Закарпаття як Міжгірський, Рахівський, Воловецький, Великоберезнянський, Перечинський і частково Свалявський.

Також геопросторове поширення залежить і від культури та звичаїв того чи іншого району. Такі види туризму як релігійний, гастрономічний, етнічний, весільний, винний, та археологічний притаманні для районів з старовинною історією – Мукачівський Ужгородський, Хуський та інші. Агротуризм найбільш поширений в таких районах як Берегівський та Виноградівський, де природні умови є найбільш сприятливими для ведення с/г. Щодо ділового туризму то він притаманний для Мукачева та Ужгорода, тобто відносно великих міст.

Що стосується проблем і перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери Закарпаття, то як уже зазначалося, ця область володіє безмежними можливостями для розвитку цієї галузі. Але існує ряд факторів які унеможливають втілення цих можливостей у життя

По-перше, це не зовсім задовільний стан інфраструктури. Мальовничі схили Карпат приваблюють туристів з усього світу, але щоб дістатись туди потрібно прикласти чи мало зусиль.

По-друге, це брак кваліфікованих кадрів, недостатнє фінансування програм просування національного туристичного продукту, та неефективність механізму гарантування безпеки туристів. Ці проблеми ускладнюють розвиток туристичної галузі в регіоні та потребують негайного вирішення.

З метою поживлення діяльності туристичної галузі Закарпатської області, яка впродовж останніх років характеризується відносно позитивною динамікою, необхідно провести комплексний підхід до розвитку туризму, готельного господарства та курортів на регіональному рівні, здійснити підтримку розвитку малого та середнього бізнесу у туристичній сфері, за допомогою яких вдасться створити новий імідж туристичного продукту, конкурентоспроможного у нашій державі та за кордоном.

Висновки. Отже, Закарпатська область має безліч перспектив для розвитку рекреаційної галузі та туризму. Рекреаційно туристичний потенціал регіону дозволяє розвивати найсучасніші різновиди туризму, які займають значну частку в господарстві області. Однак, як уже зазначалось, цей потенціал реалізовано недостатньо через низку проблем таких як незадовільний стан доріг, неефективне законодавство, брак кваліфікованих кадрів.

Але попри це, за останні роки дана галузь все ж таки демонструє позитивні показники свого розвитку. На сьогоднішній день туризм є пріоритетним напрямком розвитку економіки області.

Список використаної літератури

1. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг Навчальний посібник. - Харків: Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, 2013. – 202 с.
2. Мацола В.І. Рекреаційно-оздоровчо-туристичний комплекс (питання теорії, методології, практики): Монографія (Інститут регіональних досліджень НАН України. Редкол.: М.І. Долішній (відп. редактор). Львів, 1998. – 278 с.
3. Особливості структурних елементів туристично-ресурсного потенціалу Закарпатської області/ І.М.Волошин, Г.В. Симочко // Територія Західного Полісся і прилеглих територій. – Луцьк, 2011
4. Пазенок В.С. Праксеологічний потенціал педагогіки туризму / В.С. Пазенюк // Культура і освіта фахівців туристської сфери: сучасні тенденції та прогнози: Мат. III Міжнар. наук-практ. конф. (13-14 жовт. 2004). - К.: КУТЕП, 2005. - С. 46-52.
5. Сучасні різновиди туризму: підручник / Ф. Ф.Шандор, М.П. Кляп. — К. : Знання, 2013. — 200-290с.).
6. Туристична привабливість природно-заповідного фонду Закарпатської області та перспективи його використання/ І.М.Волошин, Г.В. Симочко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: Вид. "Географія" №587-588.2011. – 54-59с.